

ADATOK ÉS ADALÉKOK

CSATKAI ENDRE

KI VOLT AZ ARANY JÁNOS MEGÉNEKELTE „NAGY SIMON” ?

- Arany János „Írjak, ne írjak?” című költeményéből idézzük a következő sorokat:

”A nagy Simon (ki nem isméri őt?)
Az ál szerénységből szépen kinőtt.
Ő az, kitől (bizonyára már jó minap)
Egy hirdetést hoz valamennyi lap:
Hogy ő az apja lelkinék se vár
(Nem oly bolond ő mint Shakespear),
Elismerésre, költői babérra.
Halál után egy foghagymát sem ér a’.
Patkó se’ kell, ha már nem él, a lónak,
S jobb egy veréb ma, mint egy tüzök holnap:
Ismerje meg hát a világ jelenben
És bálványozza lángeszét; különben . . .”

Az a bizonyos hirdetés, amelynek folytán Arany költeményében Simont megőrökíti, valóban első helyet érdemel a magyar irodalomtörténet furcsaságai között. Magunk a Magyar Hírlap átböngészése közben csak véletlenül akadunk rá. Ahogy Arany az 1856-ban kelt költeményben említi, „bizony már jó minap” jelent meg, négy évvel előtte: 1852. február 11-én a lapnak 661. lapján e címmel: „Tudósítás”.

„Ha valakinek joga van a léthez, nekem van. Én úgy alkottam szellemi műveimet, hogy azok az öröklét széke előtt, mint soha ki nem alvó gyémánt-csillagok tündököljenek. Ezen mindent haladó szent jognál fogva tehát, jelentem ezen az úton: hogy műveim léteznek . . . s nem akarom, hogy mint Shakespere, én rám is valamint sok egyébre, évszázadok felmerültével, idők lefolytával ismerjenek rá. Én nem vagyok álszerény . . . én nem vagyok pulyaszív, nem hagyom az önző selejtes had által eltemetetni magamat. Jelentem hát, miként ily becsű talpra esett műveim kaphatók Burger Zsigmond szegedi könyvtáros urnál és nálam a művek teremtőjénél. 50 példány után 30 maradékot adok, mert akarom, hogy e jelentő árui becsűvek volta szerint keljenek. Az 50 példánycikken túl, minden 50 után még 2 százaléket nyújtok, akarom, hogy a gyémántsziget kimerüljön a holt oceanból. Ára cikkeimnek a jelenszak elmefogalmához kellően szabva. Ajánlom készítményeimet olyan könyvtárosoknak szíves bizománnyal, kiknek keble nem szent János bogár, ügyviselőknék, hol még nem hamvadt ki a nemes gesztenye parázs, végre magának az emberi családnak, mely nem pislog csillogó érdeke felett, mint a rimóczi nyúl. Legyenek tehát műveim eladóba mindenkinek ajánlatosak, hol még lobog az emberi tűzláng. Ezentúl ajánlom tehetségemet ügykegyelő műkiadónak, vagy életvért magában érző valamely jeles társulatnak, hogy Shakespere műveit a legéletmelegebb, hű zománcban kész vagyok lefordítani, illő felkészítés mellett, hogy bírjak gond nélkül működni. Becsületem kezes, mely hitelesebb karátú minden gyémántnál. Vigyük tehát céljához rendfűtlen behatalom vezédjén ezt a nagy házelejű emberi fajt.

Makó jan. 5-én 1852. Simon István ügyvéd és író.”

Úgy látszik, hogy a hirdetés feltűnést keltett, mert hisz Arany négy évvel később a legtermészetesebb hangon hivatkozik rá. Maga a költő ezen túl nem szerzett halhatatlanságot. Színnyei Magyar Írók lexikonja című művének XIII. kötetében csak annyit olvashatunk róla, hogy szarvasi birtokos volt. Művei közül 1839-ben Budán nyomták a Tünemény-t, a

többít Szarvason. Szinnyey Réti Lipót nyomdász jegyzőkönyvéből vette a sort példányszámmal: Dandár (1848; 1000 példány). Nátha elleni versek (1849; 500 példány), A pokol feneke (év nélkül, 4000 példány), Csekély tájékozások (1855). Létirány (év nélkül, 1000 példány), Márton Krisztina és Simon Sámuel, anyám, apám emléke (év nélkül).

VARGHA KÁLMÁN

ADALÉKOK MÓRICZ ZSIGMOND CSEHSZLOVÁKIAI ÚTJAIHOZ ÉS KAPCSOLATAIHOZ

1.

A Prágai Magyar Hírlap 1927. április 3-i számában nagyobb cikk jelent meg „Beszélgetés Móricz Zsigmonddal szlovenszkói körútjuk előtt” címen.¹ A Prágai Magyar Hírlap munkatársa még március végén felkereste Móricz Zsigmondot és feleségét, Simonyi Mária színésznőt budapesti lakásukban. Cikkében az íróval és feleségével folytatott beszélgetést írja meg. Móricz elmondja, hogy az előadókörút során szlovenszkói olvasóival szeretne megismerkedni, egy író számára komoly szükség érintkezni a közönséggel: élmény és új invenciók forrása. Érsekújvár kivételével az útitervében szereplő valamennyi városban járt már. Érsekújvár nagyon érdekli, mert Simonyi Mária ott élte gyerekkorát. Pozsony ismeri és szereti, sokszor volt már Pozsonyban, de a történelmi fordulat óta egyszer sem. „Ha Pozsonyra gondolok, Reviczkyre emlékezem. Azt a kis szigetet sokszor felkerestem, ahol Reviczky írta kedves költeményeit a kékruhás lányhoz... Reviczkyt mindig nagy költőnek tartottam, Ady előtt a legnagyobb modern költőnek.”² Komáromban akkor járt, amikor Csokonairól írt színdarabot, felkereste azt a házat, ahol Vajda Júlia szülei laktak. A Csokonai-darab azonban sohasem került előadásra, el is gette a kéziratot.³ A háború idején járt Losoncon, néhány tárcát is írt a város életéről. Rimaszombathoz egyetlen látogatás emléke köti. Rozsnyóra szomorúan gondol, ott temette el első kisfiát, Léván már felolvasást is tartott és a Reviczky Társaság dísztagjává választotta. „Emlékszem, igen nevezetes székfoglalóm volt ott. A banketten ugyanis beszédet mondtam s ennek a beszédnek egyes részletei akkoriban, 1917-ben lehetett, *belekerültek még a bécsi sajtóba* is. Antimilitarista kijelentések voltak ezek, a háború szomorú éveiben mindenkinek a lelkéhez közeledő panaszok, melyek békét hirdettek. Akkor nagy visszhangjuk volt.”⁴ Móricz a lévai székfoglaló időpontjában minden bizonnyal tévedett. A lévai helyi sajtó mindig beszámolt a Reviczky Társaság minden megmozdulásáról, de a világháború éveiben egy alkalommal sem jelzi Móricz lévai szereplését. Móricz lévai székfoglalója nem a világháború idején volt, hanem néhány hónappal a világháború kitörése előtt, 1914. február 27-én.⁵

Móricz lévai székfoglalóként *Csendes tűz* c. elbeszélését olvasta fel. Az egyik lévai előadó Babits és Dutka Ákos verseiből szavalt, valamint Ady Móriczhoz írt híres verses episztóláját adta elő. A műsor után társasvacsorát rendeztek, amelyen Móricz pohárköszöntőt mondott. Móricz pohárköszöntőjét néhány sorban foglalja össze a Bars c. helyi lap tudósítása: „Ezután Móricz Zsigmond emelkedett szólásra s általános figyelem mellett s röviden, tömören magyarázta meg a különbséget a régi és az új magyar irodalom munkásainak törekvése között. Egyek vagyunk mi a régiekkel — szólott Móricz — a magyarságban, egyek a nép szeretetében, de különbözünk tőlük a célban. A régieknél lehetett elv a l'art pour l'art, mi azonban, akik az életet jobban érezzük, mint mások, akiknek az nagyobb öröm, vagy jobban fáj, mint másnak, nekünk nem egyedüli célunk a gyönyörködötetés, mi nem gyönyörködünk, mikor frünk, mi dolgozunk, hogy az élet másnak is nagyobb öröm legyen, vagy jobban fájjon. Mi a mai

¹ Sándor Dezső, *Beszélgetés Móricz Zsigmonddal szlovenszkói körútjuk előtt*, Prágai Magyar Hírlap, 1927. IV. 3.

² Móricz 33 éves korában nagyobb tanulmányt írt Reviczkyről, (Uránia, 1902, 170—1931.)

³ Móricz Csokonairól szóló színdarabjából a Nyugat 1913-as évfolyamában jelentek meg részletek. A Nemzeti Színház nem fogadta el a darabot, a visszautasítást követő sajtópolémiaiban Ady is megszólalt (*Móricz és a Nemzeti Színház*, Világ 1913, 265. sz.) Móricz védelmében.

⁴ Móricz nyilatkozata Sándor Dezső cikkében. L. 1. jegyzet.

⁵ *Móricz Zsigmond Léván*. Lévai Hírlap, 1914. II. 28. — Különfélék, Bars, 1914. III. 1.